

זמן תחילת סעודה שלישית לכתחלה ובדיעבד

הטעם שאסור לאכול ולשתות לפני קידוש והבדלה

אין שום מצוה שחז"ל אסרו לאכול ולשתות לפנייה, רק לפני קידוש והבדלה. והטעם בזה, כדי לייקר את כבוד השבת, להראות שיש הבדל בין אכילה בשבת לאכילה ביום חול, לכן אסרו לאכול כשמגיע זמן קידוש, כדי שיאכל בשבת רק לאחר קידוש, וכן בהבדלה אסרו לאכול מטעם זה. ובשני דברים חמור קידוש מהבדלה: א. לפני קידוש אסור גם לשתות, ולפני הבדלה מותר לשתות, [זה על פי הלכה. אבל העולם נוהג שלא לשתות לפני הבדלה, כיון שעל פי האר"י ז"ל, מה שאמרו חז"ל שכל הטועם לפני הבדלה הוא סכנה, הוא הדין בשתייה]. ב. אם התחיל לאכול סעודה בפת לפני בין השמשות בשבת, מותר להמשיך לאכול לאחר צאת הכוכבים, כמו שנוהגים לאכול סעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים, כיון שמתחילים לאכול בהיתר. אבל בקידוש החמירו יותר, שאפילו התחיל בהיתר אסור להמשיך לאכול, אלא פורס מפה ומקדש, והטעם שהחמירו בקידוש יותר מהבדלה, כי אכילת שבת חשובה יותר, לכן חמורה יותר.

האם מותר להתחיל לאכול בבין השמשות

והנה בכל הדינים אנו מחמירים בבין השמשות כמו לילה לחומרה, לכן אסור לעשות מלאכה לאחר השקיעה בערב שבת, וכן בכל הענינים. ולפי זה היה ראוי להחמיר שלא להתחיל לאכול בשבת לאחר השקיעה, מכל מקום הטורי זהב פוסק שמותר להתחיל לאכול בבין השמשות לאחר השקיעה, עד צאת הכוכבים. והטעם בזה, כיון שהרבה ראשונים סוברים שזה שאסרו חז"ל לאכול לפני הבדלה אינו מהשקיעה, אלא רק מצאת הכוכבים בלבד, ופוסק המשנה ברורה שאם לא אכל סעודה שלישית, מותר לסמוך על הטורי זהב ולהתחיל לאכול לאחר השקיעה, אבל אם כבר אכל סעודה שלישית ראוי להחמיר שלא לאכול לאחר השקיעה.

הלכה למעשה

הרבה גדולים החמירו מאוד שלא להתחיל לאכול לאחר השקיעה, כגון החזון איש והקהילות יעקב, ופעם אחת העדיף להתפלל מנחה של שבת ביחידות, כדי שיטול ידיים לפני השקיעה. מאידך, הרבה פוסקים מקילים ליטול ידיים לאחר השקיעה, וסומכים על הטורי זהב.

כמה דקות לאחר השקיעה מותר ליטול ידיים

והנה לפי הטורי זהב, ונתבאר שהרבה פוסקים מקילים בזה, הזמן שמותר ליטול ידיים לאחר השקיעה הוא עד צאת הכוכבים, והנה מי שאינו נוהג כלל כרבינו תם, הרי שזמן צאת הכוכבים הוא שלוש עשרה דקות ומחצה לאחר השקיעה, ובדוחק אפשר לסמוך על השיטה שהוא שמונה עשרה דקות לאחר השקיעה, ולאחר זמן זה אסור בשום פנים ואופן ליטול ידיים. ואלו שנוהגים כרבינו תם, יכולים להתחיל לאכול עד לפני צאת הכוכבים של רבינו תם, שהוא חמישים ושמונה דקות לאחר השקיעה, וכתב בפסקי תשובות, שאפילו מי שאינו נוהג לגמרי כרבינו תם, אלא מחמיר בכל מלאכות דאורייתא כרבינו תם, יכול להקל בזה.